Dan
Ciachir

O cruce cu smaralde

Am publicat în 1983 un articol de o coloană, paginat discret, în „Scânteia tineretului", intitulat *O restaurare*, în care vorbeam despre Mănăstirea Bistrița, evitând deliberat cuvântul mănăstire, folosind sinonimul „chinovie". După apariție, starețul, părintele Ciprian, pe care îl pomeneam în articol fără titulatura eclezială, mi-a mulțumit și mi-a zis: „A venit la mine cu ziarul în mână directorul școlii din sat și mi-a spus: «Părinte stareț, eu pot aduce acum la dumneavoastră elevii, ca să vadă pictura bisericii, mormântul voievodului Alexandru cel Bun și pe cel al lui Grigore Ureche, pentru că scrie despre ele în *Scânteia tineretului*». I-am arătat articolul și mitropolitului. Mă gândesc că poate reușiți să scrieți ceva și despre cărțile lui; tocmai a tipărit o monografie Iacob Putneanul".

Nu i-am mărturisit părintelui Ciprian că era mai ușor să strecori o recenzie despre volumul unui ierarh pe care îl chema Antim, Nestor sau Gherasim, decât despre unul purtând un nume atât de călugăresc: Teoctist. Mi-am amintit însă că apărea la București o revistă bilunară, frumos imprimată, *Tribuna României*, destinată exilului, care se difuza și în țară. Lucra acolo un redactor pe care îl cunoșteam vag, Dumitru Radu Popa, a cărui soră îmi fusese colegă de facultate. Am mers la el, i-am pomenit de fosta mea colegă și i-am promis că nu-l voi mai deranja niciodată în viață dacă mă ajută să public o recenzie la lucrarea mitropolitului Teoctist al Moldovei și Sucevei despre Iacob Putneanul. Aceasta se întâmpla în mai 1984. După patru-cinci luni pierdusem orice nădejde. Articolul a apărut însă în ultimul număr pe octombrie 1984 al revistei. Surprins, bucuros, primul lucru pe care l-am făcut a fost să-i telefonez la redacție lui Dumitru Radu Popa ca să-i mulțumesc din adâncul sufletului. Dat fiind caracterul aparte al „Tribunei României", îl putusem numi pe înaltul ierarh cu adevărata titulatură, fără a fi nevoit să recurg la subterfugiile terminologice inerente precum: „distins intelectual" sau „cărturar remarcabil". Secretara mi s-a părut foarte contrariată auzind cu cine vreau să vorbesc. Mi-a spus că Dumitru Radu Popa e plecat, că lipsește mai mult timp și că nu-mi poate spune când să revin cu un alt

telefon… Peste o lună am aflat că binefăcătorul meu „alesese libertatea“, nemaiîntorcându-se dintr-o călătorie în Occident.

După apariția articolului am primit o scrisoare din partea mitropolitului Teoctist, scurtă, călduroasă, în care îmi spunea că citise textul meu „sub bolțile domului din Milano“. Făcând o vizită parohiilor românești din Italia, un enoriaș de acolo îi adusese revista, la care era abonat. Mitropolitul mă invita să îi fac o vizită, dacă am drum prin Iași; invitație pe care nu am onorat-o niciodată.

Pe 31 iulie 1986 mă găseam la Mănăstirea Sinaia; era o zi de luni. Când a intrat în sufragerie, starețul, cu care luam masa împreună, mi-a spus tulburat: „A murit Patriarhul Iustin! Noi l-am pomenit de dimineață, la Liturghie, la vii…“. Potrivit rânduielilor de atunci, în caz de deces patriarhal, devenea patriarh-locotenent mitropolitul Moldovei, până la alegerile care trebuiau să aibă loc în decurs de trei luni. Într-o Românie în care nu se întâmpla aproape nimic, o succesiune patriarhală constituia un eveniment. Intelectualii credeau că noul patriarh va fi mitropolitul Antonie al Ardealului; un tânăr ofițer spunea că își auzise superiorii dându-l ca urmaș al întâistătătorului trecut la cele veșnice pe mitropolitul Nestor al Olteniei.

«Părinte stareț, eu pot aduce acum la dumneavoastră elevii, ca să vadă pictura bisericii, mormântul voievodului Alexandru cel Bun și pe cel al lui Grigore Ureche, pentru că scrie despre ele în *Scânteia tineretului*».

Pe 23 august mă trezeau în fiecare an, dis-de-dimineață, zgomotele pregătitoare ale defilării, așa cum s-a întâmplat și în 1986. La ora 9 a sunat telefonul: părintele Vartolomeu Bogdan de la Editura Patriarhiei mă anunța că Înaltpreasfințitul Teoctist ar dori să mă cunoască. Puteam veni la ora 10 la palat?… Foarte surprins, am răspuns: „Desigur!“, și, în pofida zilei călduroase, m-am îmbrăcat cu un costum de culoare închisă, cu cravată, am încălțat pantofi negri… La ora 10 fără un minut suiam scările palatului patriarhal alături de părintele Vartolomeu. În hol am văzut un ierarh cu engolpion la gât, care nu părea să aibă mai mult de 50 de ani (mitropolitul Teoctist împlinise 71), așa încât, după o înclinare a capului în semn de salut, am dat să trec mai departe – deși îmi zâmbea și își deschisese mâinile a îmbrățișare… În secunda următoare l-am auzit pe părintele Vartolomeu, care rămăsese în urmă și-i punea metanie ierarhului, strigând: „Domnu’ Dan! Înaltul; Înaltul!“… Ceea ce, prescurtat, vrea să zică: Înaltpreasfințitul; mitropolitul.

M-am întors înspre mitropolit mărturisindu-i cu toată francheța: „Înaltpreasfințite, vă rog să mă iertați! Însă v-am luat drept unul dintre episcopii-vicari patriarhali; în fotografii păreți mult mai în vârstă, de aceea nu v-am recunoscut“. Am mers toți trei într-o încăpere a Căminului

arhieresc tapetat cu portrete de episcopi, mitropoliți și patriarhi, unde intram pentru întâia dată, întrebându-mă dacă de acolo va fi poruncit Patriarhul Justinian să fie coborâtă cadra cu chipul lui Irineu Mihălcescu („Scoateți-l de aici pe masonul ăsta!“)... Deși patriarh-locotenent, mitropolitul Teoctist nu se instalase în biroul înaintașului, amenajându-și cabinetul provizoriu aici. A apărut îndată și părintele Ion Bănățeanu, secretarul ultimilor doi patriarhi, preot care slujea deosebit de frumos, ajutat de un glas pe măsură, la Biserica Albă din Calea Victoriei. Mitropolitul ne-a întrebat dacă bem o cafea, după ce nea poftit să luăm loc pe fotolii și s-a așezat pe cel din fața mea. Avea ochi migdalați și o privire limpede care îi lumina obrazul destins. Ritmul mișcărilor sugera răbdare, echilibru, negrabă, deprinderi datorate călugăriei începute la 15 ani. M-a uimit de la începutul discuției memoria sa. Reținuse câteva detalii din scrisoarea mea de răspuns trimisă la Iași în urmă cu aproape doi ani. Apoi ușa s-a deschis și a apărut o maică aducând pe o tavă de alpaca, acoperită cu șervet imaculat cu marginile dantelate, trei cești de cafea, trei boluri mici și o carafă în care am recunoscut culoarea coniacului. Când a fost să-l duc la gură, am recunoscut aroma coniacului franțuzesc, iar după prima înghițitură mi-am dat seama că era Hennessy.

Destinderea luminoasă de pe chipul mitropolitului Teoctist se regăsea și în glasul său de bun povestitor. Ne-a vorbit de Seminarul de la Mănăstirea Cernica, unde fusese elev în anii ’30, și de apa înghețată a lacului de acolo peste care în unele ierni treceau căruțele. La masa pe lângă care trecusem înainte de a intra în încăperea unde ne aflam, într-o dimineață din 1967, translatorul Patriarhului Ecumenic Athenagoras a rămas uimit găsindu-l pe acesta vorbind direct cu Justinian, la micul dejun. Athenagoras era aromân după tată. Mergea să-l întâlnească la Roma pe Papa Paul al VI-lea, după episodul de pe Muntele Sinai și ridicarea reciprocă a anatemelor din ’65. Trecea mai întâi prin Sofia, București și Belgrad spre a se consulta cu patriarhii acestor țări. Justinian i-a temperat entuziasmul și a avut dreptate să fie prudent, întrucât, chiar și după Conciliul Vatican II, Paul al VI-lea nu era dispus să cedeze în punctele care despărțeau dogmatic cele două Biserici. Reintrarea în comuniune rămânea un vis frumos. Apoi mitropolitul ne-a povestit despre anii petrecuți ca episcop la Arad, despre bisericile pe care a pus să fie pictate, despre tactul ce trebuia să-l aibă în raport cu greco-catolicii reveniți la Ortodoxie...

În încăpere era liniște, răcoare, iar acel tempo al gesturilor, ca și glasul mitropolitului, făcea ca timpul să se scurgă imperceptibil. Purtam un ceas de buzunar cu capace duble, fabricat în 1905, astfel încât nu-l puteam deschide fără să încalc regulile bunei-cuviințe. Am făcut-o la ieșirea din palat, până unde ne petrecuse, pe părintele Vartolomeu și pe mine, mitropolitul. Era 11.20. Cele 80 de minute trecuseră nespus de repede.

Mitropolitul Teoctist ne-a spus că urmase, în afară de Teologie, după război, și cursurile Facultății de Litere și Filosofie din Iași, pomenind de mai multe ori numele profesorului N. I. Barbu, latinist, și pe cele ale altor intelectuali ieșeni din aceeași generație. A propos! „Ce spuneau intelectualii, scriitorii din București despre apropiata alegere a unui nou patriarh?“ Nu-i puteam reda, în acest sens, un episod petrecut cu doar câteva zile în urmă în casa unui cunoscut romancier, unde se atinsese subiectul succesiunii patriarhale. Mai erau de față doi oameni de vârsta mea, având adică în jur de 35 de ani; critici literari. M-am

grăbit să susțin că noul patriarh va fi mitropolitul Moldovei. Romancierul a lăsat să se interpună o pauză dozată didactic, m-a privit cu părintească condescendență – între noi era o diferență de vârstă de 20 de ani – și ne-a comunicat, aproape apodictic, că noul patriarh va fi Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului, autor al mai multor cărți…

I-am răspuns mitropolitului Teoctist, într-un limbaj bizantin, pe care începusem să-l deprind, că de felul lor intelectualii sunt naivi, orgolioși și străini de realitate, însă în ce mă privește am convingerea că-i pot spune deja: Preafericirea Voastră. A tăcut, surprins, o secundă, apoi a zis: „Alegerile sunt totuși alegeri", după care a schimbat subiectul, întrebându-mă dacă între cărțile pe care mi le trimisese era și ediția sa din Dumnezăiasca Liturghie a lui Dosoftei. Nu o aveam, așa încât mi-a oferit un exemplar. Pe când îl deschidea, spre a-mi scrie pe pagina de gardă câteva cuvinte, am scos din buzunarul interior al hainei, cu intenția de a i-l întinde, un Parker argintiu de care eram foarte mândru. Era unul dintre primele stilouri care nu se mai umpleau cu cerneală din călimară, fiind alimentat cu capsule. Mitropolitul a dus mâna la piept, extrăgând din reverendă un Mont Blanc splendid, cu bine-cunoscuta stea cu șase colțuri, albă, în vârful capacului.

Două săptămâni mai târziu, însoțit tot de părintele Vartolomeu, i-am mai făcut o vizită mitropolitului Teoctist, mult mai scurtă decât prima, într-o încăpere mică și răcoroasă din aripa de nord-vest a palatului. Mi-a vorbit de revistele Patriarhiei, luând de pe măsuța în jurul căreia eram așezați un număr din „Romanian Orthodox Church". „Dumitale îți place culoarea asta?", m-a întrebat. Părintele Vartolomeu, care lucra în redacția acelor reviste, a tresărit. „Este o culoare bisericească" – era un violet închis – am răspuns. La despărțire, i-am mărturisit din nou convingerea că va fi noul patriarh.

Pe 22 decembrie era un ger cumplit în București, iar în case aproape niciun pic de căldură. Două radiatoare cu rezistențele înroșite, așezate pe caloriferul cu 20 de elemenți, înghețat, îmblânzeau temperatura de cavou din cameră. Noaptea dormisem îmbrăcat în palton. Am auzit cu greu zbârnâitul telefonului aflat într-o altă încăpere. Părintele Vartolomeu mă întreba dacă pot ajunge la ora 10 la Patriarhul Teoctist.

Era o zi de sâmbătă. Taxiurile fiind puține, am pornit pe jos, încălțat în pantofi, pe un ger de –15°. De data aceasta am intrat, singur, pe ușa din panta care coboară spre strada 11 Iunie. În anticameră m-a întâmpinat, zgribulit, părintele Bănățeanu, poftindu-mă să îmi scot paltonul și să mă așez pe un scaun. Și în palatul patriarhal era frig. Am fost rugat să aștept câteva minute, întrucât Preafericitul avea o persoană în audiență. Apoi am intrat în biroul patriarhal din clădirea adăugată pe vremea lui Miron

Cristea, în anii ’30, de arhitectul Simotta, vechii reședințe a Mitropoliei Ungrovlahiei. Am privit câteva clipe prin geamurile largi ale peretelui dinspre apus acoperișurile unui București interbelic ce-mi amintea de Rahova copilăriei, aflată la numai doi kilometri.

Patriarhul Teoctist mi-a întins mâna, surâzător, arătându-mi scaunul pe care să stau, el așezându-se în jilțul cu spătar înalt aflat de cealaltă parte a biroului… „Ei… dumneata nu te-ai îndoit“. Era încă sub impresia întronizării petrecute cu o lună în urmă. În timp ce îmi vorbea despre ceremonia de atunci, am observat două calorifere electrice care nu reușeau să încălzească încăperea înaltă și largă luminată de soarele galben, de sfârșit de decembrie. Mă uitam la veșmântul său alb și lung, încins cu un brâu roșu; o nuanță de roșu odihnitoare și densă… Apoi privirea mi s-a oprit pe crucea de pe fesul său alb: erau smaralde veritabile. Câteva clipe, strălucirea lor m-a împiedicat să-i urmăresc cuvintele. Era o senzație copleșitoare, deși de felul meu nu am nicio atracție față de pietre prețioase sau de bijuterii. Nu-mi puteam lua ochii de la smaraldele crucii și de la scânteierile lor multiplicându-se necontenit, asemeni unor jerbe verzi-argintii de artificii.

